

CHARACTERISTICS OF EXONYM USE IN SELECTED EUROPEAN LANGUAGES

ZNAČILNOSTI RABE EKSONIMOV V NEKATERIH EVROPSKIH JEZIKIH

Drago Kladnik

Izsek zemljevida v madžarskem atlasu Cartographia Világatlasz, s katerega je razvidno, da je tudi madžarskimi jezik bogat z eksonimi.
Part of the map from the Hungarian Cartographia Világatlasz atlas showing that Hungarian language is also rich with exonyms.

Characteristics of exonym use in selected European languages

UDC: 91:81'373.2(4)

COBISS: 1.01

ABSTRACT: This article discusses linguistic and geographical aspects of the frequency of exonym use in selected European languages. In addition to true exonyms, exographs and exophones are presented. Frequency is discussed by individual languages and, within these, by appertaining countries and the semantic types of adapted foreign geographical names. In addition, certain typical concepts of exonym use are presented with an emphasis on how they are written.

KEYWORDS: geography, geographical name, exonymization, exonym, exograph, exophone, atlas, geography, linguistics

The article was submitted for publication on February 27, 2007.

ADDRESS:

Drago Kladnik, Ph. D.

Anton Melik Geographical Institute

Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts

Gosposka 13, SI – 1000 Ljubljana, Slovenia

E-mail: drago.kladnik@zrc-sazu.si

Contents

1	Introduction	201
2	Methodology	201
3	Basic terms connected with foreign geographical names	202
4	Main linguistic aspects of foreign geographical names in European languages	202
5	Exonym use in some foreign world atlases	204
6	Comparative analysis of selected maps from De Agostini atlases in various languages	205
7	Conclusion	211
8	References	211

1 Introduction

Exonyms are a constituent part of the majority of languages. The main reason for the multitude of various exonyms in European languages lies in the fact that European nations have had diverse and predominantly active contact with one another over a long period of time. Various close cultural connections were formed between them that dictated adaptation of original linguistic features to the features of the user or target languages. This was first reflected in adaptation of pronunciation and, later on, in adaptation of the way certain (usually more widely known) foreign geographical names were written.

Although multiple names for a specific phenomenon or object can cause problems in communication, these gradually became part of the target language vocabulary. Their potential removal and replacement with original names would therefore be unnatural.

2 Methodology

The use of exonyms in selected foreign languages was studied by comparing word atlases published by the Italian cartographic publishing house De Agostini, whose products have become well established in many countries. Because of close historical connections between the Central European countries and the consequently larger number of exonyms in this area, plate 10 from the Slovenian version of the De Agostini atlas, *Veliki družinski atlas sveta* (The Great Family Atlas of the World, 1992), and its equivalents in various languages were selected for detailed study. Cartographic material from four different editions was analyzed. Different editions entail different scales and thus different divisions on the maps of a given territory, and in part also different concepts of writing exonyms. In addition to comparing various languages, they also enable the comparison of various practices within a specific language. These reflect various editorial approaches in the use of exonyms, which at least in part reveal different views and experience of individual editorial boards. The following atlases were taken into account:

- *Grande atlante geografico enciclopedico*. Istituto Geografico De Agostini. Novara, 1986;
- *Illustrated atlas of the world*. Istituto geografico De Agostini, Rand McNally & Company. Chicago, New York, San Francisco, 1986;
- *Maailman ja suomen suuratlas*. 2nd edition. Translated and adapted by Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki, 1988;
- *Illustrated atlas of the world*. Translated and adapted by Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Chin Show Publishing Company, Chin Show Cultural Enterprise, 1991. (In the Chinese editions only the map titles are given in Chinese; all other names are written in the Latin alphabet and all the exonyms are English);
- *Great atlas of the world*. Translated and adapted by Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Shogakukan. Tokyo, 1991. (In the Japanese edition the titles of maps of the world and continents, as well as the titles of regional maps are given in Japanese, although they are written in the Latin alphabet and all the exonyms are English);
- *Grande atlas geográfico da editorial enciclopédia*, LDA. Translated and adapted by Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Editorial Enciclopédia, Lda. Lisbon, 1991;
- *Gran atlas salvat*. Translated and adapted by Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Salvat Editores, S. A. Barcelona, 1993;
- *Le grand atlas géographique et encyclopédique du monde*. Translated and adapted by Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Éditions Atlas. Paris, 2002;
- *Store verdensatlas*. Translated and adapted by Atlante Geografico De Agostini. Istituto Geografico De Agostini, Kunnskapsforlaget, H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) A/S and Gyldendal Norsk Forlag ASA. Oslo, 2000;
- *Atlante geografico de Agostini*. Istituto Geografico De Agostini. Novara, 2004;
- *Atlas national geographic: La tierra – el universo*. Istituto Geografico de Agostini, The National Geographic Society, RBA Coleccionables. Madrid, 2004;
- *De wereld bosatlas*. Translated and adapted by Atlante Geografico De Agostini. Istituto Geografico De Agostini, Wolters-Noordhoff Atlasproducties. Groningen, 2005;
- *Atlas do mundo*. Istituto Geografico De Agostini, Texto Editora. Novara, 2002;

- *Atlas mira*. Istituto Geografico de Agostini, OOO »Mir knigi«. Novara, 2002;
- *Grande atlante d'Europa de Agostini*. 4th edition. Istituto Geografico De Agostini. Novara, 1997;
- *Europa: Der grosse Bildatlas*. Translated and adapted by Grande Atlante d'Europa De Agostini. Istituto Geografico De Agostini, Verlagshaus Stuttgart, Adac Verlag. Stuttgart, Munich, 1992.

Altogether, 2,142 foreign exonyms were recorded in all the atlas versions discussed, including 125 Slovenian adapted foreign geographical names from the map. Taking into account duplications of name forms (because certain phenomena extended across several countries or because of their polysemy), the figures increase to over 160 Slovenian adapted foreign geographical names and around 2,550 foreign exonyms.

3 Basic terms connected with foreign geographical names

Some basic terms used in this article are explained below (Kladnik 2006, 11–19):

A **foreign geographical name** is an original or adapted geographical name outside the territory of a specific country; for example, in Slovenian: *Afrika* 'Africa', *Mjanmar* 'Burma', *New York*, *Lop Nur*, *Montaž* 'Jóf di Montasio', *Železna Kapla* 'Eisenkappel';

An **exonym** is a name used in a specific language for a geographical feature situated outside the area where that language has official status and differs in form from the name used in the official language or languages of the area where the geographical feature is situated, for example: *Warsaw* is an English exonym for Polish capital *Warszawa*; *Londres* is French for British capital *London*; *Mailand* is German for Italian city *Milano*, *Dunaj* is Slovenian for Austrian capital *Wien*, *Burgundija* is Slovenian for French landscape *Bourgogne*, *Skalno gorovje* is Slovenian for North American mountain range *Rocky Mountains*, *Kitajska* is Slovenian for Chinese *Zhongguo*;

An **endonym** is the name of a geographical feature in one of the languages occurring in the area where the feature is situated, for example *Vārānasi* (not *Benares*), *Aachen* (not *Aix-la-Chapelle*), *Krung Thep* (not *Bangkok*), *Yerushalayim* (not *Jerusalem*), *Ljubljana* (not *Laibach*);

Exonymization is the replacement or substitution of endonyms with exonyms; for example, in Slovenian, using the name *Pulj* instead of Croatian *Pula*, *Peking* instead of Chinese *Beijing*, *Kanarski otoki* instead of Spanish *Islas Canarias*, or *Misisipi* instead of *Mississippi*;

An **exophone** is a spoken adaptation of a foreign geographical name written as an endonym, but with a pronunciation that is notably different – that is, as though it were part of the target language vocabulary; for example, Slovenian *Argentina* (pronounced with /g/), *London* (with double /o/), *Madrid* (final /t/), or *Moskva* 'Moscow' (no vowel reduction);

An **exograph** is a written adaptation of a foreign geographical name such that the target language orthography predicts the source language pronunciation to the largest extent possible; for example, in Slovenian, *Varšava* for Polish *Warszawa*, *Satledž* for Punjabi *Sutlej*, or *Dekan* for Marathi *Deccan*.

A **source language** is a language from which a name is transformed to, or adopted by, another language, the target language.

A **target language** is a language in terms of which a toponym may be adopted or transformed from its source language.

4 Main linguistic aspects of foreign geographical names in European languages

The Finnish linguist Jarno Raukko analyzed the names of one hundred European cities in eight languages (Italian, Spanish, French, English, German, Dutch, Finnish, and Swedish) to study the frequency of exonym occurrence in various European linguistic environments (Raukko 2005). The list includes 800 name forms (8 languages × 100 city names), among which there are only 68 endonyms in the original languages. Among the remaining 732 target language forms there are 240 (32.8%) exonyms, 74 (10.1%) exographs, and 418 (57.1%) exophones and unchanged forms. This means that the majority of target language names are written completely the same as in the original written form. Exophones predominate because of different target language pronunciations. Because of considerable differences between the written form and pronunciation, English proves to be most inclined to the use of exophones.

Among 74 exographs, only 19 are not rewritten. Six are Dutch and five are French, which means that among eight target languages only Dutch and French are inclined to form exographs. Among other European target languages, this also applies to Hungarian and Estonian.

There are 240 exonyms distributed among the target languages discussed in the following way: 44 Italian, 40 Spanish, 38 French, 32 English, 28 German, 25 Dutch, 21 Finnish, and 13 Swedish. The message is clear: Romance languages use considerably more exonyms than Germanic languages. When Raukko added exographs, the situation changed only slightly. Thus 46% of names in Italian are written differently compared to the original name forms, 43% in French, 41% in Spanish, 31% in English, 31% in Dutch, 30% in German, 23% in Finnish, and 14% in Swedish. These percentages indicate that Nordic languages are more inclined to use endonyms. This is because central and southern European languages were more closely interconnected and consequently had more reasons to adapt foreign geographical names.

Another factor in these differences lies in the fact that the languages studied on the list have different numbers of endonyms, and therefore the ones with a larger number of endonyms have fewer opportunities to form exonyms. Not taking into account these names, 68% of names in Italian are written differently compared to the original forms of the remaining names, 65% in French, 57% in Spanish, 48% in German, 42% in English, 42% in Dutch, 31% in Finnish, and 19% in Swedish. Because of a larger number of German cities on the list, on the one hand, and stronger influence and better knowledge of German in Central Europe on the other, German clearly surpassed English and Dutch.

Name forms that are unusual and difficult to pronounce in the target language are generally more often subject to exonymization than name forms that are closer to target language features. It seems that the phonotactics of Romance languages are less rich and more limited than the phonotactics of Germanic languages. Because Italian pronunciation differs significantly from the pronunciation of other western European languages, the names of many Italian cities were adapted in foreign languages; on the other hand, the number of exonyms in Italian is larger than in the other languages studied.

Germanic languages are less inclined to adaptations than Romance languages, in which a tendency for mutual adaptation of geographical names is evident; it seems this occurs according to specific systematic patterns of pronunciation adaptation. Among the Germanic languages, German has the most exonyms. In contrast, according to Raukko, English lags behind because of its isolation; for the same reason other languages are said to use relatively few exonyms for English names. Swedish occupies the lowest position on the scale; it has the most marginal role among all the Germanic languages. It is also possible that the small number of Swedish exonyms is a result of the relatively large phonetic adaptability of Swedish; its words end equally with vocals and consonants, and it also has a large phonemic inventory, which enables the use of a larger number of foreign sounds than in the other languages compared here.

A comparison between native and borrowed exonyms by individual language is also interesting: Italian has 32 native and 7 borrowed exonyms (mainly from Latin), Spanish has 24 native and 10 borrowed ones (from French, Italian, and Latin), French has 33 native and only one borrowed exonym (German *Stettin* for what is now Polish *Szczecin*), German has 22 native and three borrowed exonyms, English has 16 native and 11 borrowed ones (mainly from French), Dutch has 13 native and eight borrowed ones (from German and French), Finnish has 11 native and five borrowed exonyms (from German and Swedish), and Swedish has only two native and nine borrowed exonyms (mainly from German). French and German exonyms were also borrowed by other languages and, in some places, they were borrowed blindly regardless of the relation between the original name and target language features. Examples of this are the Finnish exonyms *Lissabon* 'Lisbon' and *Bukarest* 'Bucharest' borrowed via German. Among Slovenian exonyms, an example is *Kopenhagen* 'Copenhagen', also borrowed via German. This type of name shows the largest number of linguistic versions for an individual name. In some languages, especially Lithuanian and Latvian, morphological features of the language contribute to a greater level of adapting city names.

Raukko's findings are also confirmed by the analysis of exonym use in the De Agostini atlases (Kladnik 2006). All of the linguistic versions of the older analogue De Agostini atlas of the world, known in Slovenia as *Veliki družinski atlas sveta* (The Great Family Atlas of the World, DZS 1992), are comparable. Thanks to a great number of adapted names from across the Slovenian border, this atlas has the largest number of exonyms (i. e., 160) among the atlases compared. Close behind is the Italian version (1986) with 154 exonyms, followed by the Portuguese (1991) with 142 exonyms, the French (2002) and Spanish (1993) with 140 exonyms each, the English (1991; this is actually a Japanese and Chinese edition) with 119, and the Finnish version (1988) with 110 exonyms.

A completely comparable area is also included in the Italian and Norwegian versions of the new digital world atlas (2004 and 2000). The Italian atlas includes 206 exonyms, whereas the Norwegian one only includes 101. Furthermore, the Spanish and Dutch versions of the same atlas (2004 and 2005) are also comparable; the first with 110, and the second with 93 exonyms. In the Italian and German versions of the atlas of Europe (1997 and 1992), the number of Italian exonyms only slightly exceeds the number of German exonyms (258 to 240), which confirms that, among the Germanic languages, German has the largest number of exonyms.

5 Exonym use in some foreign world atlases

Atlases of the world or the continents that use exclusively exonyms are rare; the majority of these are to be found among road atlases. The famous *Times Atlas of the World* (2003) is no exception. One may accuse it of transliteration adapted to the English environment, but it is among the most accurate recorders of original names taking into account all the diacritical marks. It does not include many exonyms but, if they are given for the most well-known items and objects, they are consistently written in parentheses next to the original names.

The following paragraphs examine the main characteristics of spelling geographical names in some typical medium-size European atlases of the world from the 1990s that did not serve as a basis for the preparation of Slovenian atlases.

The first among these is the German world atlas *Der Neue Orbis Weltatlas* (1992). On the introductory map of the world the names are written in only one form, mixing German exonyms and endonyms without any apparent logic. Its characteristic feature is that all the toponyms are written in the original form, but in transliteration they are partly adapted to the German user. Somewhat less consistent is the use of the original name forms because relief forms, regions, land hydronyms, islands, sea hydronyms, and submarine relief forms are named exclusively in German. On the map of Antarctica, all the land names are given in the original forms, in addition to all of the sea hydronyms, except for the names of the oceans. Only the names of the submarine relief forms are given in German. A similar concept as on the world map is used on the maps of the oceans. On the maps of the continents, exonyms are used for settlements and are given in parentheses next to the original names. The names of major mountain ranges are given exclusively in German, which is also true for the majority of seas and some major gulfs.

Geographical names from languages using Cyrillic orthographies are correctly transliterated; for example, *Moskva* 'Moscow', *Kaliningrad*, *Višnij Voloč'ek* 'Vyshny Volochyok', *Rtiščevo* 'Rtishchevo', *Černigov* (the Russian form of Ukrainian *Chernihiv*), and *Kârdžali* 'Kardzhali'. In the transliteration of Arabic names, diacritical marks are used consistently, as they are for other names where this is necessary. A similar concept is used on detailed regional maps.

An entirely different concept applies to the detailed maps of Germany, Austria, Switzerland, and areas in neighboring countries. As a rule, all of the names outside Germany are German if German forms of these names exist. The names of regions, mountain ranges, rivers, and lakes are written this way, and only for settlements are the original names of major towns given in parentheses next to the German name. This characterizes the presentation of a large part of western Poland and the Czech Republic, a small part of eastern France, part of northern Italy (in South Tyrol, Italian toponyms are given in parentheses), part of northern Slovenia, and part of western Hungary.

In Slovenia (incidentally, the border with Croatia is drawn such that the Croatian village of Štrigova lies more than 5 km inside Slovenia), the only Slovenian names used apart from *Prekmurje* are *Ščavnica*, *Gabernik*, and *Velika kopa* (misspelled *Velka Kapa*), and the names *Kranjska Gora*, *Jesenice*, *Podljubelj*, *Tržič*, *Zgornje Jezersko*, *Dravograd*, *Slovenj Gradec*, and *Maribor* are given in parentheses. All other geographical names that have German forms are written in German; for example, *Windische Büheln* for *Slovenske gorice*, *Mur* for *Mura*, and *Wernsee* for *Veržej* (Kladnik 1995, 61).

Following the great political changes in Central and Eastern Europe, the new Swiss and Austrian atlas, *Der neue grosse Weltatlas*, was published in 1992. On detailed maps of the German-speaking countries and the surrounding areas it does not repeat the same orientation as the atlas mentioned above. All of the German exonyms are written in smaller letters in parentheses next to the original names. The names on the physical map of the world are exclusively German, as are the names on the political map of the

world, unless there are no German exonyms available for specific settlements. On the map of Antarctica, German names are used only for the names of the main mountain ranges, peninsulas, and regions, whereas all of the other land names are written in the original forms. The names of sea hydronyms and submarine relief forms are exclusively German. On physical maps of the continents, the names are German; only the names of certain rivers are bilingual with the German name given in parentheses. Political maps of the world use exclusively German exonyms, or otherwise the original name forms are used. Bilingual names are used again on detailed regional maps. Large relief forms that stretch across several countries are written exclusively in German, whereas smaller forms are given in the original form. German names of towns and rivers are given in parentheses next to the original names.

Geographical names from languages that use a Cyrillic orthography are transliterated using a German Latinization key; for example, *Moskva* 'Moscow', *Kaliningrad*, *Vyshniy Volochek* 'Vyshny Volochyok', *Rtishchevo* 'Rtishchevo', *Chernigov* (the Russian form of Ukrainian *Chernihiv*), and *Kürdzhalı* 'Kardzhali'. In the transliteration of Arabic names, diacritical marks are used consistently. The seas, major sea hydronyms, and major archipelagos have exclusively German names.

This otherwise exemplary onomastic policy is marred by a series of errors caused by the use of out-of-date sources and an overall negligent implementation. This is illustrated by examples from the maps of Slovenia: the Julian Alps stretch to the Croatian border, and the following incorrect names are given: *Nova Mesto* instead of *Novo mesto*, *Gorna Radgona* instead of *Gornja Radgona*, *Gustanj* instead of *Ravne na Koroškem*, *Marenberg* instead of *Radlje ob Dravi*, *Donya Lendava* instead of *Lendava*, *Verzej* instead of *Veržej*, *Sostanj* instead of *Šoštanj*, *Braslovce* instead of *Braslovče*, *Rajhenburg* instead of *Brestanica*, *Crnomelj* instead of *Črnomelj*, *Visnja Gora* instead of *Višnja Gora*, *Grintavec* instead of *Grintovec*, etc.

The most recent among the atlases compared is the Hungarian world atlas (*Cartographia Világatlász*, 1995). On the introductory physical and political map of the world, all of the names, except for the names of the towns on the political map that are written in the original form, are given exclusively in Hungarian. A similar concept is used on the maps of the continents, but here a larger number of original names are used for which there are no Hungarian exonyms. Conceptually, the detailed regional maps leave more unsaid. Names of relief forms are written in only one version, either as Hungarian exonyms or endonyms. The same is true for names of administrative units, lakes, seas, other sea hydronyms, deserts, capes, islands, and archipelagos. The level of exonym use is very extensive because there are considerably more names written in Hungarian than in similar cartographic products. The names of rivers are not uniformly written, but the basic pattern is the use of the Hungarian form followed by the original name given in parentheses – but only if the name is adapted, otherwise it is written in the original form. Names of settlements are written in reverse order: the original name is followed by the Hungarian name in parentheses. It is interesting that toponyms in neighboring countries, including areas with Hungarian populations, are written bilingually with considerably less zeal than would be expected according to the otherwise high level of adaptation. Only the Hungarian names of major towns are given in parentheses, whereas smaller settlements are denoted only with their official original names. All the names in Antarctica are written in Hungarian, as are the names of submarine relief forms.

Names from languages with Cyrillic orthographies are transliterated consistently using a Hungarian Latinization key; for example, *Moszkva* 'Moscow', *Kalinyingrád* 'Kaliningrad', *Visnyij Volocsok* 'Vyshny Volochyok', *Rtyisecsevo* 'Rtishchevo', *Csernyihiv* 'Chernihiv', and *Kardzsali* 'Kardzhali'. Arabic names are transliterated with all diacritical marks, as are names from other non-Latin alphabet languages. The names on the map of Slovenia are written quite accurately. Mistakes occur only in the incorrect use of upper- and lower-case letters.

6 Comparative analysis of selected maps from De Agostini atlases in various languages

A detailed analysis of De Agostini foreign-language atlases revealed that leaning too strongly upon the Italian original (i. e., the use of exonyms following the Italian example) appears to be problematic. The editors for individual linguistic versions preferred to write down their exonyms where Italian ones had already been written. However, they much less often wrote down exonyms for geographical items and

topographic objects for which they have their own exonyms, and did not rewrite them anew on the maps (also because of less conspicuous typography in the original).

Caution is also necessary when evaluating the reliability of the onomastic material. Some deficiencies in the original are systematically transferred into its linguistic mutations. In more recent editions, the number of mistakes is smaller. The latest (i. e., the digital world atlas) contains four names as exonyms in parentheses that have apparently been transferred from the oldest Norwegian version (2000) into the Italian (2004), Spanish (2004), and Dutch (2005) versions. These include the following German names of Polish towns: *Auschwitz* for *Oświęcim*, *Ohlau* for *Ohlawa*, *Pölitz* for *Police*, and *Swinemünde* for *Świnoujście*. In the Italian version, German *Krainburg* is added for Slovenian *Kranj*, and in the Spanish version the German name *Gebweiler* is added for the French town of *Guebwiller*. The Norwegian version also contains the Italian *Masuria* for *Masury* 'the Polish area of Masuria', and the Spanish version includes the German exonym *Ostpreussen* for East Prussia and the German allonym *Saarlautern* for the town of *Saarlouis* in Saarland (*Saarlautern* was the official name of Saarlouis from 1936 to 1945.)

The most problematic appears to be the Finnish version of the *Great Family Atlas of the World* (1988). Among the total of 110 exonyms, 24 are written the same way as in the Italian original (1986) – that is, in Italian: *Aquisgrana* for *Aachen*, *Augusta* for *Augsburg*, *Boemia* for *Chechy* 'Bohemia', *Brema* for *Bremen*, *Breslavia* for *Wrocław*, *Canale di Kiel* for *Nord-Ostsee-Kanal* 'the Kiel Canal', *Cassubia* for *Kaszuby* 'Kashubia', *Coblenza* for *Koblenz*, *Colonia* for *Köln* 'Cologne', *Elba* for *Labe/Elbe* 'the Elbe River', *Francoforte sul Meno* for *Frankfurt am Main*, *Gotinga* for *Göttingen*, *Lago di Constanza* for *Bodensee* 'Lake Constance', *Meno* for *Main* 'the Main River', *Moldava* for *Vltava* 'the Vltava River', *Monte Bianco* for *Mont Blanc*, *Norimberga* for *Nürnberg* 'Nuremberg', *Passavia* for *Passau*, *Rodano* for *Rhône* 'the Rhône River', *Sassonia* for *Sachsen* 'Saxony', *Selva Baconia* for *Bakony Hegyseg* 'the Bakony Hills', *Svevia* for *Schwaben* 'Swabia', *Tirolo* for *Tirol* 'Tyrol', and *Treviri* for *Trier*. The list of Finnish exonyms in Kerkko Hakulinen's book (Hakulinen 1996) confirms that this involved the considerable negligence of the Finnish editorial board, which is surprising considering well-known northern European accuracy. Finnish lacks exonyms for 17 names listed, but it has them for seven names, which of course differ from the Italian ones: *Tšeki* or *Tšekinmaa* for *Bohemia*, *Kielin kanava* for the *Kiel Canal*, *Kašubia* for *Kashubia*, *Bodenjärvi* for *Lake Constance*, *Moldaujoki* for the *Vltava River*, *Saksi* for *Saxony*, and *Tiroli* for *Tyrol*.

There are some individual mistakes in other linguistic versions of the *Great Family Atlas of the World* as well. Thus in the English version, the Italian exonyms *Coblenza* for *Koblenz* and *Treviri* for *Trier* were left, the Spanish version includes the French exonym *Lac de Constance* for *Bodensee* 'Lake Constance', and the French version contains the Italian exonyms *Passavia* for *Passau* and *Svevia* for *Schwaben* 'Swabia'. The Portuguese version uses the name *Ilhas Frisias orientalis* 'East Frisian Islands' for the entire group of Frisian Islands, which does not correspond to geographical reality.

A comparison of the Portuguese version of the *Great Family Atlas of the World* (1991) with the more recent Portuguese world atlas (2002) revealed that in both atlases there are differences between five exonym forms. In the first one, *Brandenburg* is written as *Brandeburgo*, whereas in the other one it is written as *Brandenburgo*, (Polish-Ukrainian) *Galicia* is written as *Galizia* or *Galiza*, *Lake Constance* as *Lago di Constança* or *Lago di Konstanz*, *Mecklenburg* as *Meclenburgo* or *Mecklemburgo*, and the *Vltava River* as *Moldavia* or *Moldava*. In addition to this there are several inappropriate Portuguese exonyms used in the newer version: French *Aix-la-Chapelle* for *Aachen*, and the Italian exonyms *Brema* for *Bremen*, *Breslau* for *Wrocław*, *Canal de Kiel* for *Nord-Ostsee-Kanal* 'the Kiel Canal', *Coblenza* for *Koblenz*, *Dresda* for *Dresden*, *Francoforte sul Meno* for *Frankfurt am Main*, and *Gotinga* for *Göttingen*.

Although these maps were produced by the same cartographic publishing house, the methods of writing exonyms are not the same everywhere. For all of the older atlases and the versions of *Veliki družinski atlas sveta* (DZS 1992), as a rule exonyms are written in smaller font (without parentheses) beneath the endonyms. Taking into account the semantic category, the same font is used for both names, but because of the multitude of names an experienced eye is required to understand them. The endonym and exonym versions of the names of rivers are the most difficult to discern because the letters of both versions are almost the same size. The same method of writing exonyms is used in both versions of the atlas of Europe, the German version from 1992 and the Italian version from 1997.

A change was introduced by the somewhat smaller world atlas, which was published at the beginning of the 21st century. In the Portuguese version (2002), the names of countries, sea and land hydronyms, land relief forms, and natural and historical regions are written exclusively with Portuguese exonyms, whereas

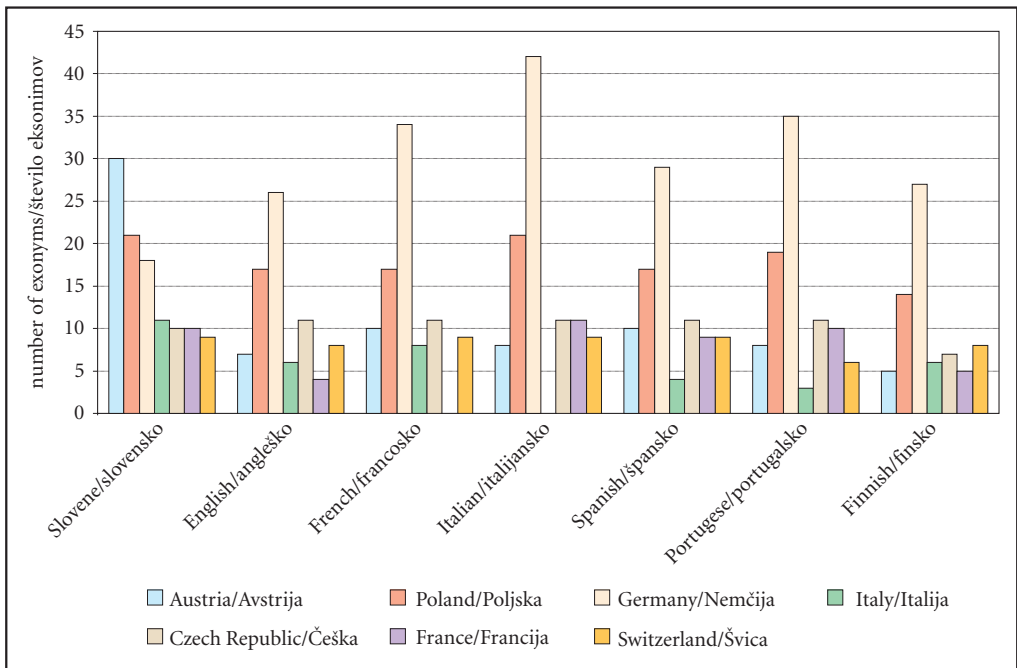

Figure 1: Frequency of exonyms in several countries appearing on maps in different language variants in the analog version of De Agostini's world atlas.

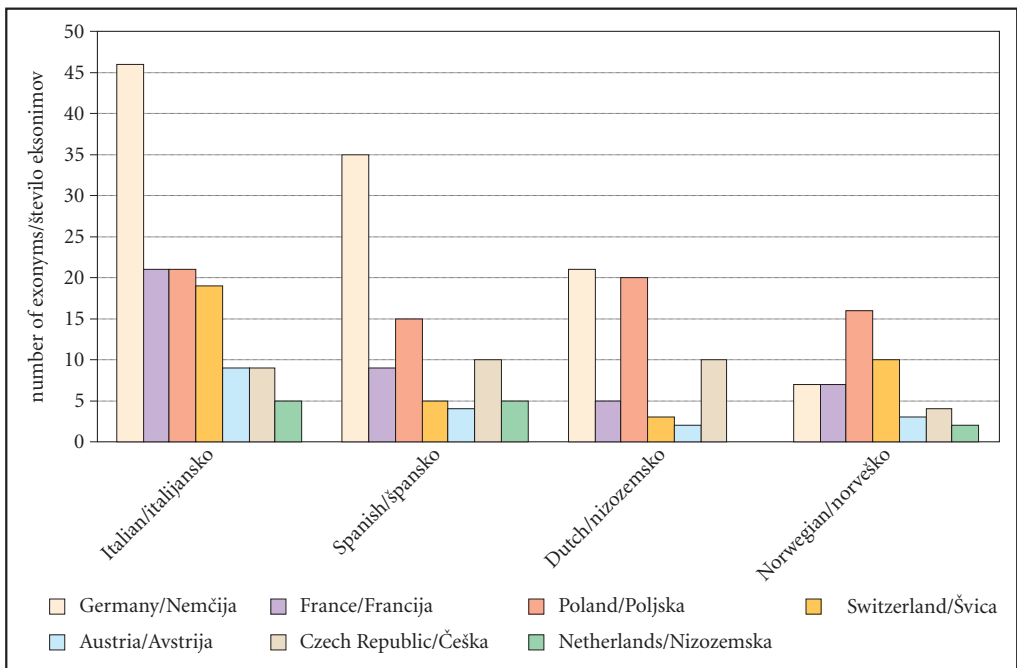

Figure 2: Frequency of exonyms in several countries appearing on maps in different language variants in the digital version of De Agostini's world atlas.

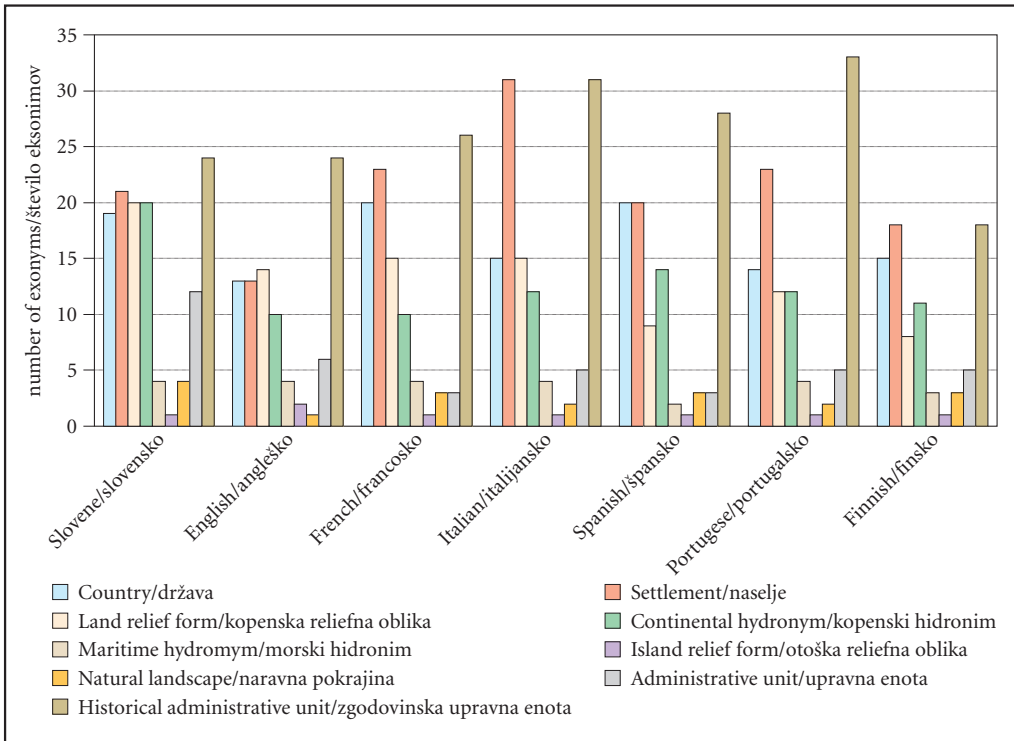

Figure 3: Frequency of exonyms relative to meaning types of names in the area of Central Europe appearing on maps in different language variants in the analog version of De Agostini's world atlas.

the Portuguese names of towns are written in smaller letters in parentheses next to the endonyms. In the Russian version (2002), all the names are written monolingually, so for non-experts it is difficult to determine whether these are exonyms or transliterated original names. Further changes appeared in the digital versions of the world atlas (2000–2005). The names of towns, rivers, lakes, regions, administrative units, and islands are given in parentheses in smaller letters; exonyms alone are only used for the names of countries, historical regions, and seas. The names of mountain ranges are not written uniformly. If they stretch across several countries, they are written exclusively as exonyms, and if they stretch only across one country, exonyms are written in parentheses beneath the endonyms. The names of mountain ranges and mountaintops on the border are written in the languages from both sides of the border. There is considerable confusion with the names of gulfs. The basic practice is that the names of gulfs inside the territorial waters of a given country are written with the exonym in parentheses and, if the gulf is divided between two countries, only the exonym or endonym is used. An exception to the rule is demonstrated in the Norwegian and Spanish versions of the atlas. In the first atlas, the names of gulfs shared by two countries are written in both languages separated by a slash, and in the second all of the gulf names are written in one language – that is, as endonyms or exonyms.

Among the atlases compared, the largest number of exonyms' is found in the Russian *Atlas mira* (2002), which is also the result of writing geographical names transliterated into Cyrillic. It is difficult to establish whether these are true exonyms or merely adaptations caused by the transliteration. Obvious deviation of the Russian version of the name from its original written form was set as a (subjective) boundary between both categories. Typical Russian exonyms are *Aberdin* for *Aberdeen*, *Bavarija* for *Bayern* 'Bavaria', *Cjurihskoe ozero* for *Zürichsee* 'Lake Zurich', *Liverpul'* for *Liverpool*, *Rudn'e gory* for *Krušné hory/Erzgebirge* 'the Ore Mountains', *Šotlandija* for *Scotland*, *Štrasbur* for *Strasbourg*, *Vena* for *Wien* 'Vienna', *Vil'gel'mshafen* for *Wilhelmshaven*, and *Žitomir* for *Zhytomyr*. The Portuguese version of the same atlas (2002) follows with 327 names. Typical Portugal exonyms are *Alpes Julianos* for *Julijske Alpe/Alpi Giulie* 'the Julian Alps',

Baía de Mecklenburgo for the *Mecklenburger Bucht* 'Bay of Mecklenburg', *Bolonha* for *Bologna*, *Escócía* for *Scotland*, *Estugarda* for *Stuttgart*, *Gotemburgo* for *Göteborg*, *Gräbretanha* for *Great Britain*, and *Nuremberga* for *Nürnberg* 'Nuremberg'.

The Slovenian pattern of adapted foreign geographical names deviates significantly from the general exonym pattern by individual country (Graph 1). In other languages, German exonyms are at the forefront in terms of their number (the most – i. e., 42 German exonyms – are used in Italian), distantly followed by Polish exonyms. However, in Slovenian, the largest number of adapted names come from Austria, followed by Poland, whereas German exonyms rank only in third place. Generally, in the majority of languages, third place is taken by Czech exonyms, but in Italian they share their place with French exonyms, whereas in Finnish they are preceded by Swiss exonyms. The scant number of Italian exonyms is probably the result of leaning »blindly« on the Italian original without including them, and the national editorial boards apparently did not make sufficient efforts to write them in their entirety, but introduced only the most widely used among them. A second reason for this could be that Raukko (2005) only took into account the exonyms of town names and not the entire semantic spectrum of exonyms. Because many Italian towns were important trade and political centers, adapted name versions were gradually established for them (more than for other names) in the majority of target languages.

The distribution of exonyms per country is also shown in the four comparable versions of the latest world atlas (Graph 2). In this atlas, German exonyms are also at the forefront, especially in Italian and Spanish, where the exonym tradition apparently leans upon the older Roman names of numerous German settlements. In Dutch (as a Germanic language), German exonyms hardly exceed the number of Polish exonyms, and in the Norwegian (also a Germanic language), German exonyms share only third to fourth place with French exonyms because more Polish and Swiss exonyms are used. The smallest number of exonyms come from two relatively small countries: Austria and the Netherlands.

The frequency of exonym occurrence in various languages was also studied in terms of the semantic type of geographical names. First, comparable data from the analogue world atlas versions were processed, including the Slovenian *Veliki družinski atlas* (DZS 1992; Graph 3). Because of the characteristics of the area of Central Europe studied, which has numerous historical regions, these regions take first place in the majority of languages. In Italian and Finnish, their number is the same as the number of exonyms denoting settlements, but, nonetheless, in Italian there are 31 exonyms from both categories respectively, whereas in Finnish there are only 15. All of the remaining Romance languages (i. e., French, Spanish, and Portuguese) also contain a considerable number of exonyms denoting settlements and, because of settlements across the border, Slovenian also includes many such exonyms. Because of the names from across the border, Slovenian also has the largest number of adapted names among the languages compared in land relief forms and land hydronyms, and it scores high in the number of adapted names of countries as well, although in this category it is slightly behind French and Spanish. Slovenian also takes the lead in adapted geographical names denoting administrative units, which must be the result of the editorial decision to adapt these names if established traditional geographical names are available for them. There are considerably fewer names of this type in the Italian edition, and this practice was apparently followed by other national editorial boards. For the remaining semantic types it is difficult to draw any deeper conclusions about the level of their exonymization because their number is too small in the area studied.

These kinds of comparisons were carried out in the latest, digital world atlas as well but, because of the different sizes of the areas studied, only the Italian and Norwegian versions (2004, 2000) on the one hand, and the Spanish and Dutch (2004, 2005) on the other, are completely comparable (Graphs 4 and 5). In both cases, a Germanic and a Romance language are contrasted. When comparing Italian and Norwegian, the exceptional prevalence of Italian exonyms denoting settlements is evident; the numerical ratio is 64 to 14. Generally, the number of exonyms in Italian is larger than in Norwegian in the majority of semantic types; this is most pronounced in the names of historical regions, natural regions, land hydronyms, and island relief forms. Norwegian precedes Italian only in the number of exonyms denoting sea hydronyms (the ratio is 9 to 11), which is understandable because larger parts of Norway close to the North Sea and Baltic Sea are presented in comparison to a small piece of the Mediterranean Sea, where otherwise more exonyms occur in Italian. The ratio between the Romance and Germanic languages is almost completely confirmed by the comparison of Spanish and Dutch exonyms. The only differences are that the number of exonyms denoting historical regions is the same in both languages and that the prevalence of Dutch sea hydronyms

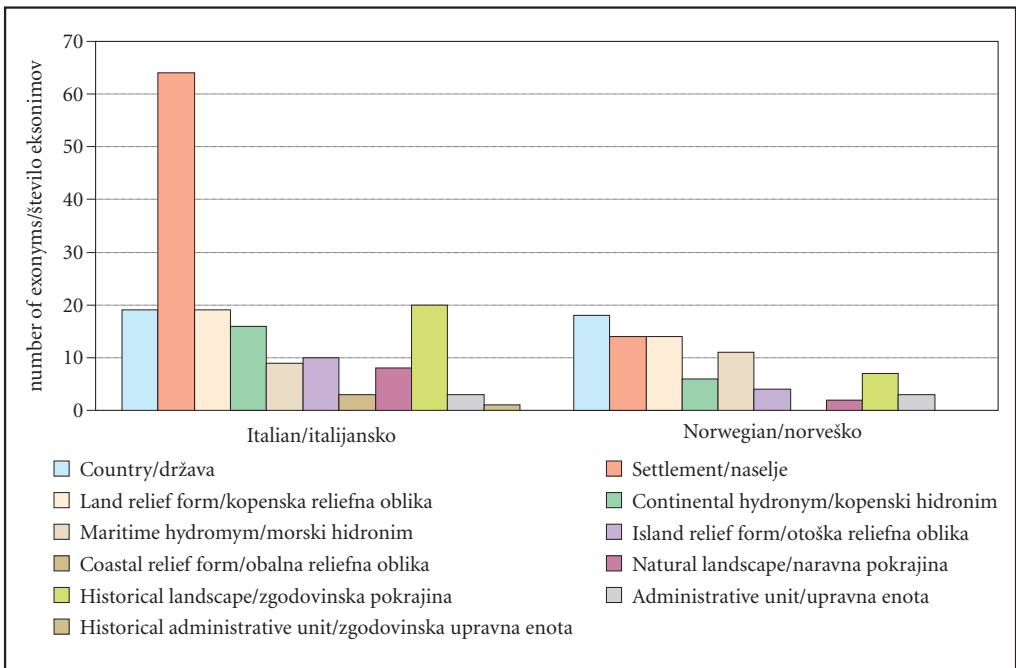

Figure 4: Frequency of Italian and Norwegian exonyms relative to meaning types of names in the area of Central Europe appearing in the digital version of De Agostini's world atlas.

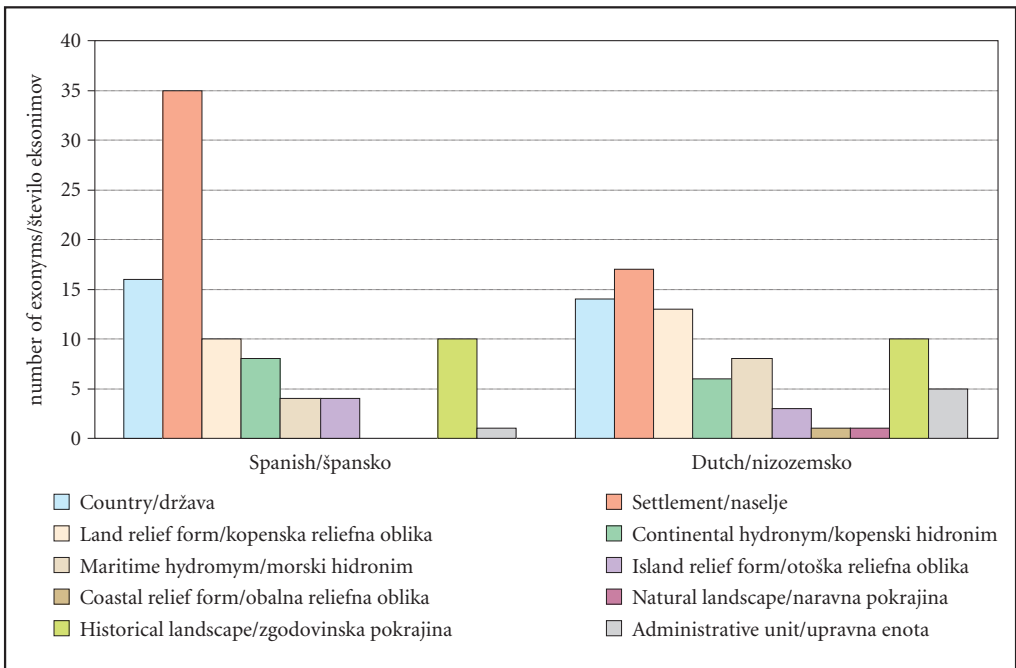

Figure 5: Frequency of Spanish and Dutch exonyms relative to meaning types of names in the area of Central Europe appearing in the digital version of De Agostini's world atlas.

also extends to land hydronyms. This probably indicates the great significance of rivers in the everyday life of the Dutch because they enable trade contacts up the Rhine, or because of the centuries-long battle against floods and reclaiming land from the sea, in which regulating the course of rivers plays an important role.

7 Conclusion

Germanic languages are less inclined to adaptation than the Romance languages, in which a tendency for mutual adaptation of geographical names is evident (Raukko 2005). Raukko's findings are also confirmed by the analysis of exonym use in De Agostini atlases (Kladnik 2006).

In practice, English exonyms are especially important because they form the basis for international nomenclature in air traffic, as well as standard transliteration. Because other transliteration procedures are also used, written forms of English exonyms can differ in individual publications, which represents a considerable shortcoming (Kladnik 2006, 169).

8 References

- Atlante Geografico De Agostini. Istituto Geografico de Agostini. Novara, 2004.
- Atlas do Mundo. Istituto Geografico De Agostini, Texto Editora. Novara, 2002.
- Atlas mira. Istituto Geografico De Agostini, OOO »Mir knigi«. Novara, 2002.
- Atlas National Geographic: La Tierra – El Universo. Istituto Geografico De Agostini, The National Geographic Society, RBA Coleccionables. Madrid, 2004.
- Cartographia Világatlasz. Cartographia. Budimpešta, 1995, 441 str.
- De Wereld Bosatlas. Prevod in priredba Atlante Geografico De Agostini. Istituto Geografico De Agostini, Wolters-Noordhoff Atlasproducties. Groningen, 2005.
- Der Neue Grosse Weltatlas. Isis Verlag AG. Chur, 1992, 144 str. zemljevidov in 143 str. imenskega kazala.
- Der Neue Orbis Weltatlas. Orbis Verlag. München, 1992, 270 str.
- Europa: Der Grosse Bildatlas. Prevod in priredba Grande Atlante d'Europa De Agostini. Istituto Geografico De Agostini, Verlagshaus Stuttgart, Adac Verlag. Stuttgart München, 1992.
- Gran Atlas Salvat. Prevod in priredba Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Salvat Editores, S. A. Barcelona, 1993.
- Grande Atlante d'Europa De Agostini. 4. izdaja. Istituto Geografico De Agostini. Novara, 1997.
- Grande Atlante Geografico Enciclopedico. Istituto Geografico De Agostini. Novara, 1986.
- Grande Atlas Geográfico Da Editorial Enciclopédia, Lda. Prevod in priredba Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Editorial Enciclopédia, Lda. Lizbona, 1991.
- Great Atlas of the World. Prevod in priredba Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Shogakukan. Tokio, 1991.
- Hakulinen, K. 1996: Maaailman Paikannimet Oikeinkirjoitusopas. Helsingssä Kustannusosakeyhtiö Otava. Helsinki, 285 str.
- Illustrated Atlas of the World. Prevod in priredba Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Chin Show Publishing Company, Chin Show Cultural Enterprise, 1991.
- Illustrated Atlas of the World. Rand MC Nally & Company. Chicago, New York, San Francisco, 1986, 240 str. + 140 str. dodatka.
- Kladnik, D. 1995: Problemi standardizacije tujih zemljepisnih imen na primeru Velikega družinskega atlasa sveta. Geografija v šoli 4-1. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana, str. 53–62.
- Kladnik, D. 2006: Tuja zemljepisna imena v slovenskem jeziku; razvojni vidiki in problematika njihove rabe. Doktorska disertacija. Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Ljubljana, 470 str.
- Le grand atlas géographique et encyclopédique du monde. Prevod in priredba Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Éditions Atlas. Pariz, 2002.
- Maaailman Ja Suomen Suuratlas. 2. izdaja. Prevod in priredba Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Werner Söderstöm Osakeyhtiö. Helsinki, 1988.

- Raukko, J. 2005: A Linguistic Classification of Exonyms: With a case study of the names of 100 European cities in eight European languages. Predstavljeno na posvetovanju o eksonimih v Ljubljani. Tipkopolis. University of Helsinki. Helsinki, 30 str.
- Store Verdensatlas. Prevod in priredba Atlante Geografico De Agostini. Istituto Geografico De Agostini, Kunnskapsforlaget, H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) A/S og Gyldendal Norsk Forlag ASA. Oslo, 2000.
- The Times Comprehensive Atlas of the World. 11. izdaja. Times Books. London, 2003, 125 zemljevidov + 220 str. imenskega kazala.
- Veliki družinski atlas sveta. Istituto Geografico De Agostini in Mitchell Beazley. Prevod, priredba in ureditev slovenske izdaje Milan Orožen Adamič, Drago Kladnik in Janko Moder. DZS. Ljubljana, 1992, 392 str.

Značilnosti rabe eksonimov v nekaterih evropskih jezikih

UDK: 91:81'373.2(4)

COBISS: 1.01

IZVLEČEK: V prispevku so obravnavani lingvistični in geografski vidiki pogostnosti rabe eksonimov v nekaterih evropskih jezikih. Poleg pravih eksonimov so predstavljeni tudi eksografi in eksofoni. Pogostnost je obravnavana po posameznih jezikih, znotraj njih pa po pripadajočih državah in pomenskih tipih podomačenih tujih zemljepisnih imen. Obdelani so tudi nekateri značilni koncepti rabe eksonimov s poudarkom na načinu njihovega zapisovanja.

KLJUČNE BESEDE: geografija, zemljepisno ime, eksonimizacija, eksonim, eksograf, eksofon, atlas, geografija, jezikoslovje

Uredništvo je prejelo prispevek 27. februarja 2007.

NASLOV:

dr. Drago Kladnik

Geografski inštitut Antona Melika

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti

Gosposka 13, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija

E-pošta: drago.kladnik@zrc-sazu.si

Vsebina

1	Uvod	214
2	Metodologija	214
3	Nekaj temeljnih izrazov, povezanih z obravnavo tujih zemljepisnih imen	216
4	Glavni lingvistični vidiki rabe tujih zemljepisnih imen v evropskih jezikih	216
5	Raba eksonimov v nekaterih tujih svetovnih atlasih	218
6	Rezultati primerjalne analize izbranih zemljevidov iz De Agostinijevih atlasov v različnih jezikih	219
7	Sklep	222
8	Literatura	222

1 Uvod

Eksonimi so sestavni del večine jezikov. Glavni razlog za množico različnih eksonimov v evropskih jezikih je dejstvo, da so imeli evropski narodi v dolgem časovnem razdobju raznovrstne, bolj ali manj živahne kontakte. Med njimi so se stkale različno tesne kulturne vezi, ki so narekovalе prilagajanje izvornih jezikovnih značilnostim v jezikih uporabnikov ali ciljnih jezikih, kar se je najprej odrazilo na prilagajanju izgovorjave, pozneje pa tudi oblike zapisa določenega, običajno bolj znanega tujega zemljepisnega imena.

Čeprav različna poimenovanja določenega pojava ali objekta povzročajo težave v medsebojni komunikaciji, so sčasoma postala del besedišča ciljnih jezikov, zato bi bilo njihovo morebitno opuščanje in nadomeščanje z originalnimi imeni nenaravno.

2 Metodologija

Rabo eksonimov v nekaterih tujih jezikih smo preučili s primerjavo atlasov sveta italijanske kartografske založniške hiše De Agostini, ki je svoje izdelke uveljavila v mnogih državah. Zaradi tesnih zgodovinskih vezi med deželami srednje Evrope in posledičnega večjega števila eksonimov na tem območju so bili za podrobno obdelavo izbrani list številka 10 iz slovenske različice De Agostinijeva atlasa (Veliki družinski atlas sveta 1992) in njegovi ekvivalenti v raznih jezikovnih različicah. Obdelali smo kartografsko gradivo iz štirih različnih edicij. Različne edicije pomenijo različna merila in zato različne izseke na zemljevidih prikazanega ozemlja, deloma pa tudi različne koncepte zapisovanja eksonimov. Poleg primerjave med posameznimi jeziki omogočajo tudi primerjave različnih izvedb znotraj določenega jezika. V njih se zrcali različen redaktorski pristop pri rabi eksonimov, ki (vsaj deloma) razkriva različne poglede in tudi različno izkušnost posameznih uredniških ekip. Upoštevani so bili naslednji atlasi:

- *Grande atlante geografico enciclopedico*. Istituto Geografico De Agostini. Novara, 1986.
- *Illustrated atlas of the world*. Istituto geografico De Agostini, Rand MC Nally & Company. Chicago, New York, San Francisco, 1986.
- *Maaailman ja suomen suuratlas*. 2. izdaja. Prevod in priredba Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Werner Söderström Osakeyhtiö. Helsinki, 1988.
- *Illustrated atlas of the world*. Prevod in priredba Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Chin Show Publishing Company, Chin Show Cultural Enterprise, 1991. (V kitajski izdaji so v kitajščini samo naslovi zemljevidov, vsi drugi zapisi imen so latinični in eksonimi angleški).
- *Great atlas of the world*. Prevod in priredba Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Shogakukan. Tokio, 1991. (V japonski izdaji so v japonsščini zemljevidi sveta in celin ter naslovi regionalnih zemljevidov, ki so sicer zapisani v latinici in v angleškimi eksonimi).
- *Grande atlas geográfico da editorial enciclopédia*, LDA. Prevod in priredba Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Editorial Enciclopédia, Lda. Lizbona, 1991.
- *Gran atlas salvat*. Prevod in priredba Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Salvat Editores, S. A. Barcelona, 1993.
- *Le grand atlas géographique et encyclopédique du monde*. Prevod in priredba Grande Atlante Geografico. Istituto Geografico De Agostini, Éditions Atlas. Pariz, 2002.
- *Store verdensatlas*. Prevod in priredba Atlante Geografico De Agostini. Istituto Geografico De Agostini, Kunnskapsforlaget, H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) A/S og Gyldendal Norsk Forlag ASA. Oslo, 2000.
- *Atlante geografico de Agostini*. Istituto Geografico De Agostini. Novara, 2004.
- *Atlas national geographic: La tierra – el universo*. Istituto Geografico de Agostini, The National Geographic Society, RBA Coleccionables. Madrid, 2004.
- *De wereld bosatlas*. Prevod in priredba Atlante Geografico De Agostini. Istituto Geografico De Agostini, Wolters-Noordhoff Atlasproducties. Groningen, 2005.
- *Atlas do mundo*. Istituto Geografico De Agostini, Texto Editora. Novara, 2002.
- *Atlas mira*. Istituto Geografico de Agostini, OOO »Mir knigi«. Novara, 2002.
- *Grande atlante d'Europa de Agostini*. 4. izdaja. Istituto Geografico De Agostini. Novara, 1997.
- *Europa: Der grosse Bildatlas*. Prevod in priredba Grande Atlante d'Europa De Agostini. Istituto Geografico De Agostini, Verlagshaus Stuttgart, Adac Verlag. Stuttgart, München, 1992.

Skupaj s 125 slovenskimi podomačenimi tujimi zemljepisnimi imeni z zemljevida je bilo v vseh obravnavanih atlasnih različicah zajetih 2142 tujih eksonimov, ob upoštevanju podvajanja zapisov zaradi raztezanja nekaterih pojavov čez več držav ali njihove večpomenskosti, se številki povzpneti na več kot 160 slovenskih podomačenih tujih zemljepisnih imen in okrog 2550 tujih eksonimov.

3 Nekaj temeljnih izrazov, povezanih z obravnavo tujih zemljepisnih imen

Za lažje razumevanje so navedene nekatere temeljne terminološke razlage v besedilu uporabljenih izrazov (Kladnik 2006, 11–19):

Tuje zemljepisno ime je originalno ali podomačeno zemljepisno ime zunaj ozemlja določene države, v Sloveniji na primer *Afrika, Mjanmar, New York, Lop Nur, Montaž, Železna Kapla*.

Eksonim je zemljepisno ime v določenem jeziku za topografski objekt, geografski pojav zunaj območja, kjer ima ta jezik status uradnega jezika, in se razlikuje od imena v uradnem jeziku ali uradnih jezikih območja, kjer je ta objekt oziroma pojav, na primer angleško ime *Warsaw* za poljsko ime *Warszawa*; francosko *Londres* za angleško *London*; nemško *Mailand* za italijansko *Milano*, slovensko *Dunaj* za nemško *Wien*, slovenska *Burgundija* za francosko *Bourgogne*, *Skalno gorovje* za angleško *Rocky Mountains*, *Kitajska* za kitajsko *Zhongguo*. Sopomenka je podomačeno zemljepisno ime.

Endonim je ime topografskega objekta, geografskega pojava v enem od jezikov na območju, kjer je ta objekt oziroma pojav, ne glede na pisavo, v kateri je zapisano, na primer *Vārānasi* (ne *Benares*), *Aachen* (ne *Aix-la-Chapelle*), *Krung Thep* (ne *Bangkok*), *Yerushalayim* (ne *Jerusalem*), *Ljubljana* (ne *Laibach*). Sopomenka je uveljavljeno domače zemljepisno ime.

Eksonimizacija je zamenjava, nadomeščanje endonimov z eksonimi, na primer raba imen *Pulj* namesto *Pula*, *Peking* namesto *Beijing*, *Kanarski otoki* namesto *Islas Canarias*, *Misisipi* namesto *Mississippi*. Sopomenka je podomačevanje zemljepisnih imen.

Eksofon je govorno podomačeno tuje zemljepisno ime, zapisano tako kot endonim, vendar je njegova izgovorjava opazno drugačna, kot da bi bilo del besedišča ciljnega jezika, na primer *Argentina, London, Madrid, Moskva*.

Eksograf je pisno podomačeno tuje zemljepisno ime, zapisano tako, da zapis v ciljnem jeziku kar najbolj zvesto napeljuje na izgovor v originalnem jeziku na primer *Varšava* za *Warszawa*, *Satledž* za *Sutlej*, *Dekan* za *Deccan*.

Izvorni jezik je jezik, iz katerega je določeno originalno zemljepisno ime prevedeno/prilagojeno v drug, to je ciljni jezik.

Ciljni jezik je jezik, v katerega lahko prevedemo/prilagodimo določeno zemljepisno ime iz njegovega izvornega jezika.

4 Glavni lingvistični vidiki rabe tujih zemljepisnih imen v evropskih jezikih

Finec Jarno Raukko je na primeru analize imen stotih evropskih mest v osmih jezikih (italijanščini, španščini, francoščini, angleščini, nemščini, nizozemščini, finščini in švedščini) raziskal pogostnost pojavljanja eksonimov v različnih evropskih jezikovnih okoljih (Raukko 2005). V seznamu je 800 oblik imen (8 jezikov × 100 imen mest), med katerimi je le 68 endonimov v izvirnih jezikih. Med preostalimi 732 oblikami v ciljnih jezikih je 240 (32,8 %) eksonimov, 74 (10,1 %) eksografov ter 418 (57,1 %) eksofonov in nespremenjenih oblik. To pomeni, da je večina imen v ciljnih jezikih zapisana povsem enako kot v izvirnih zapisih. Zaradi različnih izgovorjav v ciljnih jezikih med njimi prevladujejo eksofoni. K rabi eksofonov je zaradi precejšnjih razlik med zapisovanjem in izgovorjavo še najbolj nagnjena angleščina.

Med 74 eksografi jih le 19 ni transliteriranih. Šest med njimi je nizozemskih in pet francoskih, kar pomeni, da sta med osmimi ciljnim jeziki le nizozemščina in francoščina nagnjeni k formiranju eksografov. Med drugimi evropskimi ciljnim jeziki sta takšni tudi madžarščina in estonsščina.

240 eksonimov je med preučevane ciljne jezike porazdeljenih takole: 44 je italijanskih, 40 španskih, 38 francoskih, 32 angleških, 28 nemških, 25 nizozemskih, 21 finskih in 13 švedskih. Sporočilo je jasno; romanski jeziki v primerjavi z germanskimi mnogo bolj uporabljajo eksonime. Ko je Raukko dodal še eksografe, se je položaj malenkostno spremenil. Tako je v italijanščini glede na izvirne oblike imen drugače zapisanih 46 % imen, v francoščini 43 %, španščini 41 %, angleščini 31 %, nizozemščini 31 %, nemščini 30 %, finščini 23 % in švedščini 14 %. Iz navedenih deležev je mogoče razbrati, da so nordijski jeziki bolj nagnjeni k rabi endonimov, to pa zato, ker so imeli jeziki srednje in južne Evrope tesnejše medsebojne stike in s tem več razlogov za podomačevanje tujih zemljepisnih imen.

Drug dejavnik razlik je dejstvo, da imajo preučeni jeziki v seznamu različno število endonimov, zato imajo tisti z večjim številom domačih imen manj možnosti za tvorjenje eksonimov. Ob neupoštevanju teh imen je v italijanščini glede na izvirne oblike preostalih imen drugače zapisanih 68 % imen, v francoščini 65 %, španščini 57 %, nemščini 48 %, angleščini 42 %, nizozemščini 42 %, finščini 31 % in švedščini 19 %. Zaradi večjega števila nemških mest v seznamu na eni strani in večjega vpliva ter boljšega znanja nemškega jezika na območju srednje Evrope na drugi je nemščina prepričljivo prehitela angleščino in nizozemščino.

Ciljnemu jeziku nenavadne, težko izgovorljive oblike imen so na splošno bolj podvržene eksonimizaciji kot oblike imen, ki so bližje značilnostim ciljnega jezika. Izgleda, da je glasovni sistem romanskih jezikov manj bogat in bolj omejujoč kot glasovni sistem germanskih jezikov. Ker se italijanska izgovorjava opazno razlikuje od izgovorjave v drugih zahodnoevropskih jezikih, so imena mnogih italijanskih mest postala predmet podomačevanja v tujih jezikih, na drugi strani pa je tudi število eksonimov v italijanščini večje kot v drugih preučeni jezikih.

Germanski jeziki so manj nagnjeni k podomačevanju kot romanski, pri katerih je opazna težnja k medsebojnemu podomačevanju zemljepisnih imen; izgleda, da po določenih sistematičnih vzorcih izgovornega prilagajanja. Med germanskimi jeziki ima še največ eksonimov nemščina, angleščina pa po domnevah Raukka zaostaja zaradi izolacije; tudi zato naj bi drugi jeziki za angleška imena uporabljali razmeroma malo eksonimov. Na najnižji stopnici lestvice je švedščina, ki ima med vsemi germanskimi jeziki še najbolj obrobno vlogo, možno pa je tudi, da je majhno število švedskih eksonimov posledica precejšnje glasovne prilagodljivosti švedskega jezika; njegove besede se enakovredno končujejo s samoglasniki in soglasniki, švedščina pa ima tudi veliko število fonemov, kar omogoča rabo večjega števila tujih glasov kot v primerjanih jezikih.

Zanimiva je tudi primerjava med lastnimi in izposojenimi eksonimi po posameznih jezikih: italijanščina ima 32 lastnih in 7 izposojenih (v glavnem iz latinščine), španščina 24 lastnih in 10 izposojenih (iz francoščine, italijanščine in latinščine), francoščina ima 33 lastnih in enega samega izposojenega (nemški Stettin za zdaj poljski Szczecin), nemščina 22 lastnih in tri izposojene, angleščina 16 lastnih in 11 izposojenih (v glavnem iz francoščine), nizozemščina 13 lastnih in 8 izposojenih (iz nemščine in francoščine), finščina 11 lastnih in 5 izposojenih (iz nemščine in švedščine) ter švedščina le dva lastna in kar 9 izposojenih (v glavnem iz nemščine). Francoske in nemške eksonime so si izposojali tudi drugi jeziki in jih mestoma slepo prevzemali, ne oziraje se na razmerje med originalnim imenom in značilnostmi ciljnega jezika. Primera sta finska eksonima Lissabon in Bukarest, prevzeta prek nemščine, med slovenskimi eksonimi je primer prevzetega eksonima prav tako prek nemščine prevzeti Kopenhagen. Prav pri tovrstnih imenih je opaziti največ jezikovnih različic za posamezno ime. Pri imenih mest v nekaterih jezikih, zlasti v litvanskem in latvijemskem, so za večjo stopnjo podomačevanja krive morfološke jezikovne okoliščine.

Raukkove ugotovitve potrjuje tudi analiza rabe eksonimov v De Agostinijevih atlasih (Kladnik 2006). Medsebojno primerljive so jezikovne različice starejšega, analognega De Agostinijevega atlasa sveta, pri nas znanega kot Veliki družinski atlas sveta (DZS 1992), ki ima zaradi velikega števila podomačenih imen iz zamejstva med vsemi primerljivimi atlasii največ eksonimov, kar 160. Tesno za petami mu je italijanska različica (1986) s 154 eksonimi, nato pa se zvrstijo portugalska različica (1991) s 142, francoska (2002) in španska (1993) različica s 140, angleška različica (1991; v bistvu gre za japonsko in kitajsko izdajo) s 119 in finska različica (1988) s 110 eksonimi.

Povsem primerljivo območje je zajeto tudi v italijanski in norveški različici novega, digitalnega atlasa sveta (2004 in 2000). V italijanski je 206 eksonimov, v norveški pa le 101. Primerljivi sta tudi španska in nizozemska različica istega atlasa (2004 in 2005); prva s 110 in druga s 93 eksonimi. V italijanski in nemški različici atlasa Evrope (1997 in 1992) število italijanskih eksonimov le rahlo presega število nemških (258 proti 240), kar potrjuje, da je med germanskimi jeziki z eksonimi najbolj bogata nemščina.

5 Raba eksonimov v nekaterih tujih svetovnih atlasih

Le redki so atlasi sveta ali celin, v katerih se uporabljajo izključno eksonimi; še največ jih je med cestnimi atlasii. Izjema ni niti sloviti veliki Timesov atlas sveta (2003), ki mu sicer lahko očitamo angleškemu okolju prilagojeno transliteracijo, vendar je med najbolj natančnimi zapisovalci izvirnih imen, upošteva vse diakritična znamenja. V njem ni veliko eksonimov, če pa so ti za najbolj znane pojave in objekte že navedeni, so dosledno zapisani v oklepajih za originalnimi imeni.

Oglejmo si še glavne značilnosti zapisovanj zemljepisnih imen v nekaterih značilnih evropskih atlasih sveta srednjega formata iz devetdesetih let prejšnjega stoletja, ki niso bili podlaga za pripravo slovenskih atlasov.

Prvi med njimi je nemški atlas sveta (*Der Neue Orbis Weltatlas* 1992). Na uvodnem zemljevidu celega sveta so imena zapisana v eni sami obliki, pri čemer se na videz brez posebne logike prepletajo nemški eksonimi in endonimi. Značilno je, da so prav vsa naselja zapisana v originalni obliki, a so v transliteraciji deloma prilagojena nemškemu uporabniku. Manj dosledna je raba originalnih oblik imen pri reliefnih oblikah, pokrajinah, kopenskih hidronimih, otokih in otočjih, morski hidronimi in podmorske reliefne oblike so poimenovane izključno v nemščini. Na zemljevidu Antarktike so vsa kopenska imena v originalni obliki, kar velja tudi za vse morske hidronime, razen imen oceanov. V nemščini so le imena podmorskih reliefnih oblik. Podoben koncept kot na zemljevidu sveta je tudi na zemljevidih oceanov. Na zemljevidih celin se pojavijo eksonimi za naselja, ki so zapisani v oklepajih za originalnimi imeni. Večja gorovja imajo imena izključno v nemščini, kar velja tudi za imena večine morij in nekaterih večjih zalivov.

Zemljepisna imena iz jezikov s ciriličnimi pisavami so pravilno transliterirana, na primer Moskva, Kaliningrad, Višnij Voloč'ek, Rtiščevo, Černigov (ruska oblika imena v Ukrajini), Kårdžali. Pri prečkovanju arabskih imen so dosledno uporabljena diakritična znamenja, kar velja tudi za druga imena, kjer je to potrebno. Sorodna zasnova je uporabljena tudi na podrobnejših regionalnih zemljevidih.

Poglavje zase so podrobni zemljevidi Nemčije, Avstrije in Švice ter bližnjih ozemelj v sosednjih državah, kjer je koncept povsem spremenjen. Vsa imena zunaj Nemčije so praviloma nemška, seveda le če nemške oblike imen obstajajo. Tako so zapisane pokrajine, gorovja, reke, jezera in le pri naseljih so za njihovimi nemškimi imeni v oklepajih zapisana originalna imena večjih mest. Na ta način so podrobno predstavljene velik del zahodne Poljske, velik del Češke, delček vzhodne Francije, del severne Italije (v Zgornjem Poadižju so v oklepajih zapisana italijanska imena vseh tamkajšnjih naselij), dela severne Slovenije in dela zahodne Madžarske.

V Sloveniji (mimogrede – meja s Hrvaško je potegnena tako, da je Štrigova več kot 5 km znotraj slovenskega ozemlja) so z izjemo Prekmurja edina slovenska imena Ščavnica, Gabernik in Velika kopa (zapisana kot Velka Kapa), v oklepajih pa so zapisana imena naselij Kranjska Gora, Jesenice, Podljubelj, Tržič, Zgornje Jezersko, Dravograd, Slovenj Gradec in Maribor. Prav vsa druga zemljepisna imena, ki imajo nemške izraze, so zapisana le v jeziku sosedov s severa, na primer Windische Büheln namesto Slovenske gorice, Mur namesto Mura, Wernsee namesto Veržej (Kladnik 1995, 61).

Prav tako v času po velikih političnih spremembah v srednji in vzhodni Evropi je izšel tudi novi švicarsko-avstrijski atlas (*Der Neue Grosse Weltatlas* 1992). Na podrobnejših zemljevidih nemško govorečih dežel in bližnje okolice ne ponavlja usmeritve prej obravnavanega atlasa. Vsi nemški eksonimi so zapisani z manjšimi črkami v oklepajih za originalnimi imeni. Imena na naravnem zemljevidu sveta so izključno nemška, to velja tudi za politični zemljevid sveta, razen če za določena naselja ni na razpolago nemških eksonimov. Na zemljevidu Antarktike so nemška le imena glavnih gorovij, polotokov in pokrajin, druga imena na kopnem so zapisana v originalni obliki. Izključno nemška so imena morskih hidronimov in podmorskih reliefnih oblik. Na naravnih zemljevidih celin so imena nemška, dvojezično so zapisana le imena nekaterih rek, pri čemer so nemške oblike v oklepajih. Na političnih zemljevidih sveta so uporabljeni izključno nemški eksonimi, sicer so zapisane originalne oblike imen. Dvojnični zapisi so spet uporabljeni na podrobnejših regionalnih zemljevidih. Velike reliefne oblike, ki segajo čez ozemlja več držav, so zapisana izključno v nemščini, manjše pa v originalni obliki. V oklepajih so za originalnimi imeni zapisani nemški eksonimi za mesta in reke.

Zemljepisna imena iz jezikov s ciriličnimi pisavami so transliterirana z nemškim latinizacijskim ključem, na primer Moskva, Kaliningrad, Vyshnij Volochok, Rtishchevo, Chernigov (ruska oblika imena v Ukrajini), Kårdžali. Pri prečkovanju arabskih imen so dosledno uporabljena diakritična znamenja. Morja in večji morski hidronimi imajo izključno nemška imena, kar velja tudi za večja otočja.

Sicer zgledno imenoslovno politiko kazi vrsta napak zaradi rabe zastarelih virov in ne nazadnje malomarne izvedbe. Trditev ilustrirajo primeri iz Slovenije: Julijske Alpe segajo do hrvaške meje, zapisana so imena Nova Mesto, Gorna Radgona, Gustanj namesto Ravne na Koroškem, Maremberg namesto Radlje ob Dravi, Donya Lendaya, Verzej, Sostanj, Braslovce, Rajhenburg namesto Brestanica, Crnomelj, Visnja Gora, Grintavec namesto Grintovec ipd.

Najmlajši med primerjanimi atlasji je madžarski atlas sveta (Cartographia Világatlasz 1995). Na uvodnih naravnem in političnem zemljevidu celega sveta ima vsa imena, z izjemo imen mest na političnem zemljevidu, ki so zapisana v originalni obliki, izključno v madžarščini. Podobno zasnovo imajo zemljevidi celin, na katerih pa je več originalnih imen, za katera Madžari nimajo eksonimov. Podrobni regionalni zemljevidi so konceptualno bolj nedorečeni. Imena reliefnih oblik so zapisana samo v eni različici, bodisi kot madžarski eksonimi bodisi kot endonimi. To velja tudi za imena upravnih enot, jezer, morij, drugih morskih hidronimov, puščav, rtov, otokov in otočij. Stopnja rabe eksonimov je izredno obsežna, saj je v madžarščini zapisanih bistveno več imen kot v sorodnih kartografskih izdelkih. Imena rek so zapisana neenotno, temeljni vzorec pa je najprej navedba madžarske oblike imena in nato v oklepaju originalne, seveda le, če je ime podomačeno, sicer je zapisano samo v originalni obliki. Naselbinska imena so zapisana v obratnem zaporedju, najprej originalno ime in nato v oklepaju madžarsko. Zanimivo je, da so imena krajev v sosednjih državah, tudi na območjih, kjer živijo Madžari, dvojezično zapisana z bistveno manjšo vnemo kot bi pričakovali glede na siceršnjo precejšnjo stopnjo podomačevanja. V oklepajih so navedena samo madžarska imena večjih krajev, manjša naselja pa so zapisana le z uradnimi originalnimi imeni. Vsa imena na Antarktiki so zapisana v madžarščini, to pa velja tudi za imena podmorskih reliefnih oblik.

Imena iz jezikov s cirilničnimi pisavami so dosledno prečrkovana z madžarskim latinizacijskim ključem, na primer Moskva, Kalinyingrad, Visnyj Volocsok, Rtyiscsevo, Csernyihiv, Kardzsali. Arabska imena so prečrkovana z vsemi diakritičnimi znamenji, kar velja tudi za imena iz drugih nelatiničnih pisav. Imena v Sloveniji so zapisana dokaj natančno. Nekaj napak je le pri napačni rabi velike in male začetnice.

6 Rezultati primerjalne analize izbranih zemljevidov iz De Agostinijevih atlasov v različnih jezikih

Podrobna analiza De Agostinijevih tujejezičnih atlasov je razkrila, da je problematično pretirano opiranje na italijanski izvirnik, torej na rabo eksonimov po italijanskem vzoru, saj so uredniki za posamezne jezikovne različice svoje eksonime vse preradi zapisovali tam, kjer so že bili zapisani italijanski eksonimi, precej redkeje pa so jih navajali za geografske pojave in topografske objekte, za katera sicer imajo svoje eksonime, a jih (tudi zaradi manj vpadljive tipografije v izvorniku) na zemljevide niso na novo zapisovali.

Previdnost je potrebna tudi pri vrednotenju zanesljivosti imenskega gradiva. Nekatere pomanjkljivosti v izvorniku se namreč sistematično prenašajo v njegove jezikovne mutacije. V novejših izdelkih je število napak manjše. V najnovejšem digitalnem atlasu sveta je mogoče najti štiri zapise v obliki eksonimov v oklepaju, ki so iz očitno najstarejše različice v norveškem jeziku (2000) prenesene še v italijansko (2004), špansko (2004) in nizozemsko (2005) različico. Gre za nemška imena poljskih mest Auschwitz za Oswiencim, Ohlau za Ohlaw, Pölitza za Police in Swinemünde za Cewinoujocie. V italijanski različici je dodan še nemški Krainburg za naš Kranj, v španski pa nemško ime Gebweiler za francosko mesto Guebwiller. Razen tega je v norveški različici za poljsko Mazurijo italijansko ime Masuria, v španski pa sta nemški eksonim Ostpreussen za Vzhodno Prusijo in nemški alonim Saarlautern za mesto Saarlouis v Posarju. Saarlautern je bilo uradno ime Saarlouisa med letoma 1936 in 1945.

Najbolj problematična je finska različica Velikega družinskega atlasa sveta (1988). Med skupaj 110 eksonimi jih je kar 24 zapisanih tako kot v italijanskem izvorniku (1986), torej v italijanščini: Aquisgrana za Aachen, Augusta za Augsburg, Boemia za Čechy (Češka), Brema za Bremen, Breslavia za Wrocław (Vroclav), Canale di Kiel za Nord-Ostsee-Kanal (prekop Severno morje–Baltik), Cassubia za Kaszuby (Kašubija), Coblenza za Koblenz, Colonia za Köln, Elba za reko Labe/Elbe (Laba), Francoforte sul Meno za Frankfurt am Main (Frankfurt ob Majni), Gottinga za Göttingen, Lago di Constanza za Bodensee (Bodensko jezero), Meno za Main (Majna), Moldava za Vltava, Monte Bianco za Mont Blanc/Monte Bianco, Norimberga za Nürnberg, Passavia za Passau, Rodano za Rhône (Rona), Sassonia za Sachsen (Saška), Selva Baconia za Bakony Hegyseg (Bakonjski gozd), Svevia za Schwaben (Švabska), Tirolo za Tirol (Tirolska) in Treviri za Trier. Seznam finskih eksonimov v Hakulinenovi knjigi (Hakulinen 1996) potrjuje, da gre za precejšnjo

malomarnost finske uredniške ekipe, kar je ob prislovični severnjaški natančnosti presenetljivo. Za kar 17 od naštetih imen finščina namreč sploh nima eksonimov, za sedem pa jih ima in se seveda razlikujejo od italijanskih: Tšeki oziroma Tšekinmaa za Češko, Kielin kanava za prekop Severno morje–Baltik, Kašubia za Kašubijo, Bodenjærvi za Bodensko jezero, Moldaujoki Vltavo, Saksi za Saško in Tiroli za Tirolsko.

Nekaj posamičnih napak je tudi v drugih jezikovnih različicah Velikega družinskega atlasa sveta. Tako sta v angleški različici ostala italijanska eksonima Coblenza za Koblenz in Treviri za Trier, v španski je francoski eksonim Lac de Constance za Bodensko jezero, v francoski pa sta italijanska eksonima Passavia za Passau in Svevia za Švabsko. V portugalski različici je za celotne Frizijske otoke navedeno ime Ilhas Frias orientalis, torej Vzhodni Frizijski otoki, kar ne ustreza dejanskemu stanju.

Primerjava portugalske različice Velikega družinskega atlasa sveta (1991) z novejšim portugalskim atlasom sveta (2002) je razkrila, da se v obeh atlasih med seboj razlikuje pet zapisov eksonimov. Brandenburg je v prvem Brandeburgo, v drugem pa Brandeburgo, (poljsko-ukrajinska) Galicija je Galízia oziroma Galiza, Bodensko jezero Lago di Constança oziroma Lago di Konstanz, Mecklemburg Meclenburgo oziroma Mecklemburgo in Vltava Moldavia oziroma Moldava. Poleg tega je v novejši različici več neustreznih portugalskih eksonimov: francoski Aix-la-Chapelle za Aachen ter italijanski eksonimi Brema za Bremen, Breslau za Vroclav, Canal de Kiel za prekop Severno morje–Baltik, Coblenza za Koblenz, Dresda za Dresden, Francoforte sul Meno za Frankfurt ob Majni in Gotinga za Göttingen.

Kljub temu, da gre za izdelke iste kartografske hiše, načini navajanja eksonimov niso povsod enaki. Za vse starejše atlase, različice Velikega družinskega atlasa sveta (DZS 1992), je značilno, da se eksonimi praviloma z manjšimi črkami (brez oklepajev) zapisujejo pod endonimi. Glede na pomensko zvrst je za oba napisa uporabljena ista tipografija črk, vendar je zaradi množice napisov za razumevanje potrebno izkušeno oko. Še najtežje so ločljive endonimske in eksonimske različice imen rek, saj so črke obeh zapisov skoraj enako velike. Enak način zapisovanja eksonimov je tudi v obeh različicah atlasa Evrope, nemški iz leta 1992 in italijanski iz leta 1997.

Spremembo je prinesel atlas sveta nekoliko manjšega formata, ki je izšel na prelomu tisočletja. V njegovi portugalski različici (2002) so imena držav, morskih in kopenskih hidronimov, kopenskih reliefnih oblik, naravnih in zgodovinskih pokrajin zapisana izključno s portugalskimi eksonimi, medtem ko so portugalska imena mest zapisana z manjšimi črkami v oklepajih za endonimi. V ruski različici (2002) so vsa imena zapisana enojezično, zato je nepoznavalcu težko ugotoviti, ali gre za eksonime ali transkribirana originalna imena. Nadaljnje spremembe so se pojavile v digitalnih različicah atlasa sveta (2000–2005). Z manjšimi črkami v oklepajih so zapisani eksonimi mest, rek, jezer, pokrajin, upravnih enot in otokov, samo v eksonimski različici pa so navedena imena držav, zgodovinskih pokrajin in morij. Imena gorovij so zapisana neenotno. Če segajo čez ozemlja več držav, so navedena izključno kot eksonimi, če pa so v celoti znotraj ene države, so eksonimi zapisani v oklepajih pod endonimi. Imena gorovij in rvhov na državni meji so zapisana v jezikih skupnosti z obeh strani državne meje. Precejšnja zmeda je pri imenih zalivov. Temeljno pravilo je, da so imena zalivov znotraj ozemeljskih voda določene države zapisana dvojezično z eksonimsko različico v oklepaju, če pa si zaliv delita dve državi, je uporabljena le bodisi eksonimska bodisi endonimska različica. Od tega pravila odstopata norveška in španska različica atlasa. V prvi so imena zalivov, ki si jih lastita dve državi, zapisana v obeh jezikih z vmesno poševnico, v drugi pa so prav vsa imena zalivov zapisana enojezično, torej kot endonimi ali kot eksonimi.

Med vsemi primerjanimi atlasi je največ, 351 eksonimov v ruskem Atlasu mira (2002), kar pa je tudi posledica transkripcije zemljepisnih imen ob njihovi prevedbi v cirilico. Težko je ugotoviti, ali gre za prave eksonime ali podomačitve zaradi prevedbe. Kot (subjektivno) mejo med obema kategorijama sem postavil očitno odstopanje ruske različice imena od njegovega originalnega zapisa. Značilni ruski eksonimi so Aberdeen za Aberdeen, Bavarija za Bayern (Bavarska), Cjurihske ozero za Zürichsee, Liverpul' za Liverpool, Rudn'e gory za Krušné hory/Erzgebirge (Češko rudogorje), Šotlandija za Scotland (Škotska), Štrasbur za Strasbourg, Vena za Wien (Dunaj), Vil'gel'mshafen za Wilhelmshaven, Žitomir za Zhytomyr. S 327 imeni sledi portugalska različica istega atlasa (2002). Značilni portugalski eksonimi so Alpes Julianos za Julijske Alpe/Alpi Giulie, Baía de Mecklemburgo za Mecklenburger Bucht.

Slika 1: Pogostnost eksonimov v nekaterih državah, prikazanih na zemljevidih v raznih jezikovnih različicah analognega De Agostinijevega atlasa sveta.

Glej angleški del prispevka.

Slika 2: Pogostnost eksonimov v nekaterih državah, prikazanih na zemljevidih v raznih jezikovnih različicah digitalnega De Agostinijevega atlasa sveta.

Glej angleški del prispevka.

Opazno je precejšnje odstopanje slovenskega vzorca podomačenih tujih zemljepisnih imen od splošnega vzorca eksonimov po posameznih državah (grafikon 1). Medtem ko so pri drugih jezikih po številu v ospredju eksonimi z območja Nemčije (največ, 42 eksonimov iz Nemčije je v italijanščini), daleč za njimi so na drugem mestu eksonimi iz Poljske, je v slovenščini največ podomačenih imen z območja Avstrije, sledi območje Poljske, območje Nemčije pa je šele na tretjem mestu. Sicer so v večini jezikov na tretjem mestu eksonimi z območja Češke, vendar si v italijanščini delijo tretje mesto z eksonimi z območja Francije, v finščini pa so pred njimi eksonimi z območja Švice. Skromno število eksonimov z območja Italije je najbrž posledica »slepemu« sledenju italijanskemu izvirniku brez njih, nacionalne uredniške ekipe pa se očitno niso dovolj potrudile, da bi jih zapisale v vsej razsežnosti, ampak so na novo uvedle le najbolj trdne med njimi. Drug razlog bi bil lahko v tem, da je Raukko (Raukko 2005) upošteval le eksonime imen mest, ne pa celotnega pomenskega spektra eksonimov. Ker so bila mnoga italijanska mesta vseskozi pomembna trgovska in tudi politična središča, so se zanje v večini ciljnih jezikov sčasoma bolj kot za druga imena uveljavile podomačene imenske različice.

Razporeditev eksonimov po državah je prikazana tudi v štirih primerljivih različicah najsodobnejšega atlasa sveta (grafikon 2). Tudi v tem atlasu so v ospredju eksonimi z območja Nemčije, še zlasti v italijanščini in španščini, v katerih se eksonimska tradicija očitno opira na starejša rimska poimenovanja številnih nemških naselij. V germanski nizozemščini eksonimi iz Nemčije komajda presegajo število eksonimov iz Poljske, v prav tako germanski norveščini pa si eksonimi iz Nemčije skupaj s francoskimi delijo šele tretje do četrto mesto, več je namreč eksonimov z območij Poljske in Švice. Najmanjše število eksonimov je z območij razmeroma majhnih držav Avstrije in Nizozemske.

Slika 3: Pogostnost eksonimov glede na pomenski tip imena na območju srednje Evrope, prikazanem v raznih jezikovnih različicah analognega De Agostinijevega atlasa sveta.

Glej angleški del prispevka.

Pogostnost pojavljanja eksonimov v različnih jezikih je bila preučena tudi glede na pomenski tip zemljepisnih imen. Najprej so obdelane primerljive podatke v različicah analognega atlasa sveta, med njimi tudi slovenskega Velikega družinskega atlasa sveta (DZS 1992; grafikon 3). Zaradi značilnosti preučenegega območja srednje Evrope s številnimi zgodovinskimi pokrajinami so te na prvem mestu v večini jezikov, v italijanščini in finščini pa je njihovo število izenačeno s številom eksonimov za naselja, vendar jih je v italijanskem jeziku obakrat po 31, v finskem pa le 15. Precej eksonimov za naselja imajo tudi vsi preostali romanski jeziki, torej francoščina, španščina in portugalsščina, zaradi imen naselij v zamejstvu pa je z njimi bogata tudi slovenščina. Zaradi zamejskih imen je naš jezik med vsemi primerjanimi najbolj bogat s podomačenimi imeni tudi pri kopenskih reliefnih oblikah in kopenskih hidronimih, visoko pa je tudi po številu podomačenih imen za države, vendar sta v tej prvini nekoliko pred njim francoščina in španščina. Slovenščina je v znatnem vodstvu tudi pri podomačenih zemljepisnih imenih za upravne enote, kar je gotovo posledica uredniške odločitve, da se tovrstna imena domačijo, če so zanje na razpolago uveljavljena, tradicionalna zemljepisna imena. Teh je v italijanski predlogi znatno manj, temu pa so očitno sledili tudi v drugih nacionalnih uredništvih. Za preostale pomenske tipe je težko potegniti kakršnekoli globlje zaključke o njihovi stopnji eksonimizacije, saj se na preučnem območju pojavljajo v premajhnem številu.

Tovrstne primerjave so bile opravljene tudi v najsodobnejšem, digitalnem atlasu sveta, vendar sta zaradi različno velikih preučnih območij medsebojno povsem primerljivi le različici v italijanskem in norveškem jeziku (2004, 2000) na eni strani ter različici v španskem in nizozemskem jeziku (2004, 2005) na drugi (grafikona 4 in 5). Obakrat sta torej soočena romanski in germanski jezik. Ob primerjavi med italijanščino in norveščino je opazna izjemna prevlada italijanskih eksonimov za naselja; številno razmerje je kar 64 proti 14. Tudi sicer je število eksonimov v italijanščini večje kot pri norveščini pri večini pomenskih tipov, še najbolj izrazito pri imenih zgodovinskih pokrajin, naravnih pokrajin, kopenskih hidronimov in otoških reliefnih oblik. Norveščina jo prekaša le pri številu eksonimov za morske hidronime (razmerje 9 proti 11), kar je razumljivo zaradi prikaza večjih kosov Norveške bližjih Severnega in Baltskega morja v primerjavi z le majhnim koščkom Sredozemskega morja, kjer je sicer več italijanskih eksonimov. Razmerje med romanskimi in germanskimi jeziki skoraj v celoti potrjuje tudi primerjava med španskimi in

nizozemskimi eksonimi. Edini razliki sta v tem, da je število eksonimov pri obeh jezikih za zgodovinske pokrajine enako, razen tega pa se prevlada nizozemskih morskih hidronimov razširi še na kopenske hidronime. To najbrž kaže na velik pomen, ki ga imajo v vsakdanjem življenju Nizozemcev reke, bodisi zaradi omogočanja trgovskih stikov po Renu navzgor bodisi zaradi večstoletne borbe pred njihovimi poplavami in pridobivanja kopnega zemljišča na račun morja, pri čemer ima veliko vlogo tudi regulacija rek.

Slika 4: Pogostnost eksonimov v italijanskem in norveškem jeziku glede na pomenski tip imena na območju srednje Evrope, prikazanem v digitalnem De Agostinijevem atlasu sveta.

Glej angleški del prispevka.

Slika 5: Pogostnost eksonimov v španskem in nizozemskem jeziku glede na pomenski tip imena na območju srednje Evrope, prikazanem v digitalnem De Agostinijevem atlasu sveta.

Glej angleški del prispevka.

7 Sklep

Germanski jeziki so manj nagnjeni k podomačevanju kot romanski, pri katerih je opazna težnja k medsebojnemu podomačevanju zemljepisnih imen (Raukko 2005). Raukkove ugotovitve potrjuje tudi analiza rabe eksonimov v De Agostinijevih atlasih (Kladnik 2006).

V praksi so pomembni zlasti angleški eksonimi, saj so na primer podlaga za mednarodno nomenklaturo v zračnem prometu, pa tudi standardizirano transliteracijo. Ker so v rabi tudi drugi prečrkovalni postopki, se zapisi angleških eksonimov v posameznih publikacijah lahko razlikujejo, to pa je tudi precejšnja slabost (Kladnik 2006, 169).

8 Literatura

Glej angleški del prispevka.